

7. maj 2020

UPA 2020/36

Inatsisartut Suleriaasianni § 36 naapertorlugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut imaattoq matumuuna saqqummiupparput:

Nunatsinni illersornissamut politikkimut, naalagaaffiup isumannaatsuunissaanut politikkimut, nunanullu allanut politikkimut qanoq ililluta oqartussaaqataanerunissarput anguniarsinnaaneripput pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut.

(Demokraatit Inatsisartuni gruppiat)

Tunngavilersuut

Naalagaaffeqatigiinnermi aqqissuussisimanermi Danmarki Kalaallit Nunaat pillugu pissutsinik eqqartuitillugu, massakkut toqqaannaq oqartussaatinneqartanngilagut. Amerikarmiut præsident-iat Kalaallit Nunaat pisiariniarlugu kissaateqarluni nalunaarmalli Nunarput piffissami kingullermi soqutigineqartorjuusimavoq. Taamatulli eqqarsarnek silatusaannginneruvoq. Nunarput innuttaalu pisiarineqarsinnaanngillat.

Præsident-ip pisiniarluni oqaaseqarneraniilli amerikarmiut naalagaaffiup allanut attaveqartitsisunit arlalinnik suliniuteqartoqalersimavoq. Qanittumi naalagaaffiup allanut attaveqartitsisui arlallit pulaarsimavaatigut, taakkualu qinikkanik Naalackersuisunilu ilaasortanik naapeqateqarsimapput.

Aprilimilu 2020-imi tamanut saqqummiunneqarpoq USA Kalallit Nunaallu akornganni suleqatigiinnermut isumaqatigiissut annertusarneqarsimasoq, taassumallu malitsigisaanik – Kalaallit Nunaanni sammisani aaliangersimasuni - pingaarnertut siunnersuineramik imaqartussamik – USA 83 million koruuninik aningaasaliissuteqassammat.

Tamatumuuna eqqarsartoqarsinnaangaluarpoq Kalaallit Nunaat soqutigineqarnerulersimasoq. Illumoortorli tassaangunarpoq amerikarmiut inissisimaneq pillugu politikikkut soqutiginninnerat ukiut qulikkuutaani arlalinni taamaareersoq. Sorsunnersuup aappaata nalaani innuttatta USA toqqaannaq suleqatiginera iluaqutigisimavaat. Suleqatigiinneq pisariaqarsimavoq Danmark-i Tyskland-imit tinguarneqarsimanagera peqqutigalugu. USA suleqatigineratigut kalaallit innuttaasa Danmark-ip avataani aamma silarsuaqartoq paasilersimavaat. Suleqatigiinnerullu aamma pisiassat nutaat aammalu aalisartunut akit pitsaanerit malitsigisimavaa. USA sorsunnersuup aappaanit arlalinnik sakkutooqarfeqarsimavoq ullumikkullu sulit Thule Air Base aqullugu.

Kalaallit Nunaata inissisimaneq pillugu politikikkut sunniutaa ullumikkut silarsuarmi politikikkut utimut qitiulersimavoq, tassunga Nordvestpassage-p angallavinngineqarsinnaanerata periarfissanngulernera peqqutaavoq. Taassumallu saniatigut ilimagineqarpoq soorlu Rusland issittumi najuunnertik allilerniarsarigaa, soorlu nunat allat soqutiginninnerat aamma aaliartortoq. Amerikarmiut Kalaallit Nunaannut soqutiginninnerujussuata kinguneranik ilaatigut danskit nunanut allanut ministeriat

(udenrigsminister) Kalaallit Nunanniissimavoq. Danskite ministeriat nunatsinni suleqateqarnini nukittorsarusussimavaa. Danskite suleqatigiinnermik nukittorsarusullutik oqariartuuteqarnerat, qanormita isumaqarsimassava?

Kalaallit isaannik isigalugu Danmark-i kisimiilluni Kalaallit Nunaanut tunngasunut aaliagiinissamut pisinnaatitaaffeqarpoq. Tassaavormi Danmark Kalaallit Nunaanut tunngasuni naalagaaffiup isumannaatsuunissaanik politikkimi, illersornissamut, aammalu nunanut allanut tunngasuni oqartussaannerusooq. Taamaalillunilu Danmark suleqatigiinnermi nukittunerpaasinnaaffimmini inissisimavoq.

Pissutsinut itigartitsisinnaatitaaneq pisinnaatitaaffik, illersornissamut – sillimaniarnermut – nunanullu allanut politikikkut Danmarkip arlaleriarlutik atorsimavaa. Tassunga assersuutissaavoq Kalaallit Nunaata Islandilu, Savalimmiulli akunnerminni niueqatigiinnermi suleqatigiinissamut pilersaaruteqarnerminnik nalunaaruteqarmata. Pilersaarnermik nalunaarut Danmark-imit atunngitsutut nalunaarutigineqarpoq, piumasaqaatit piumasarineqartunut naleqqutinnginnera unnersuussutigalugu.

Nunat allat soorlu Island, Savalimmiullu niueqatigiinnermi suleqatiginerat Kalaallit Nunaanut Danmarkimullu sakkutooqarnikkut, illorsorniarnikkullu ulorianartorsiortitsisinnaangilaq.

Sammasap massuma takutippaa Kalaallit Nunaata nunanut allanut niueqateqarsinnaaneranut kiffaangissuseqarnera killilersorneqartoq. Tamanna Danmark-imit naalagaaffimmit tapiissutinit kiffaangissuseqariartornitsinnut kinguariarneruvoq. Allatut oqaatigalugu, naalagaaffeqatigiinnerup iluani periarfissat killileqarnerat tunngavigalugit Kalaallit Nunaata aningaasatigut matoqqasumik ineriartornissaralua killilersorneqarpoq.

Qinikkat kalaallit suliassaas pingaarneq tassaavoq Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut siuariartornissap isumaginissaa, tamannali pissappat nunanik allanik suleqateqarsinnaasariaqassuugut.

Taamaammallu Kalaallit Nunaata innuttai Naalakkersuisunut, tassuunakkullu Inatsisartunut, Kalaallit Nunaanut tunngasuni aaliagiisinnaasusariaqarmata piumasaqarnissaat piffissanngorpoq. Tamanna pissutsinut tamanut atuuppoq – aamma pissutsit sakkutooqarnermut-, sillimaniarnermut-, nunanullu allanut politikkeqarnermi. Naalagaaffeqatigiinnerup aaqqissuussaanaera ullutsinnut tulluutinngilaq, ullumikkullu nunarsuarmi pisunut naapertuunnani.

Inuiaqatigiit kalaallit tassaapput nunatta aningaasatigut sinaakkutissatut tunniussinnaasai malillugit inuusut. Kalaallit Nunaanni suna atuutissanersooq aningaasatigut sinaakkutissat tassaapput aaliagiisuusussat. Taamaammallu Kalaallit Nunaat tassaasariaqarpoq, Kalaallit Nunaanni suni tamani atuuttuni aaliagiisussaq, taassumallu malitsigisaannik isumaqatigiisutini Kalaallit Nunaanut tunngasuni iluaqutissartaanik atorluaasussaq.

USA, Kalaallit Nunaat qaninnerusumik suleqatiginiarlugu arlalinnik suliniutinik aallartitsisimavoq. USA-p kissaatigaa Kalaallit Nunaatsinnik suleqateqarneq toqqaannarnerusumik pisassasoq – tassa Danmark avaqqullugu. Suleriaaseq taamak ittoq Demokraatinit iluareqaarput, taamaammallu USA-p nunatsinni aningaasaliissutigisimasaanut 83 million koruuninut tunngatillugu Naalakkersuisut siulittaasuata oqaaserisai nuannaaqaluta tapersorsorpavut. Naalakkersuisut siulittaasuut imatut oqaaseqarsimavoq:

”Nunanik allanik qaninnerusumik suleqateqalersarnerit piffissami sivirusumi ineriartortinneqartarput. Nutaarsiassaq nuannersoq una tunngavigalugu USA-mik pitsaasumik suleqateqalernissatsinnik suliniuteqarsimanerput asuliinaasimangitsoq uppersarsarneqarpoq. Kalaallit Nunaata USA-llu akornanni suleqatigiinnerup annertusarneqarnera, Kalaallit Nunaanni suliniutinut USA-p aningaasaliineranik aalajangersimasumik kinguneqartoq pitsaasuvoq.”¹

Inuppassuit USA-p soqutiginninneranut qisuariarsimapput ilaallu oqarsimapput USA-p suleqatigineratigut Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermut appartitsisuussasoq. Ilannguisalu oqaatigaat USA-mik suleqateqarneq kalaallit immikkuullarissusaannut, kalaallillu inuiattut piujunnaartinneqarnissaanik kinguneqartitsisinnaasoq.

Kina oqarami USA-mik suleqateqarnerunissamik isumaqataasut kalaallit atugarissaarnerat atorunnaartikkusukkaat? Kalaalerpasuimmi oqaatsiminnik tunngaviusumillu pingaartitaminnik aannaasaqariingillat? Danmarkilu naalagaaffeqatigiinneq tassani peqqutaanani, kisiannili kulturip mutiusup Kalaallit Nunaannut aamma suniinera peqqutigalugu. Kalaallit Nunaat nunatsinni pissutsinut tunngasunut nammineerluni akisussaaffimmik tigusinissamut ilungersunnginnissaat anguniarlugu massakkorpiaq ersisaarisoqarpoq. Tamanna Danmark siunissami suleqatigigaluarutsigu.

Periarfissanut nutaanut akerliusunit siulleq toqqarneqarpat aappaa periarfissaajunnaassanerarlugu oqallinneq sammitinniarneqarpoq.

Amerlasuummi ernumagivaat oqariartaaseq ”USA first” innuttanullu iluaqutaanngiivissumik Kalaallit Nunaat sakkortuumik eqqussagaa. Sallaatsunnguamilli aperilaarlanga, ullumikkut nunatta inissisimanera politikikkut kiap iluaqutigineruaa. Kalaallit Nunaat imaluunniit Danmark?

Ullumikkut Danmark Kalaallit Nunaannut tunngasunik nunanut allanut niueraangami imaluunniit isumaqatigiissusilioraangami, kalaallit politikerii paasisutissanut mattunneqartarput. Danmark kisiartaalluni Kalaallit Nunaata inissisimanera politikikkut iluaqutigaa.

Kalaallit Nunaat Naalagaaffeqatigiinnerlu taamaammat nutaamik inissisimalersimapput. Maannakkullu oqaloqatigiinnermik pilersitsisoqartariaqarpoq, Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornnganni nunatsinni pissutsinut isumaqatigiissusiliorluta. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu Naalagaaffeqatigiinnerup sannaq iluserisani attatiinnarsinngilaa. Imminut annanniaruni nutarterisoqartariaqarpoq.

¹ https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Pisut/2020/04/2304_civile_midler

Massakkorpiaq Inatsiartuni ataatsimoorussamik isummertariaqalerpugut, Kalaallit Nunaanni sorusunnerluta. Kalaallit Nunaat siumut isigaluni iliuusissanik qinersisariaqalerpoq nunatta inissisimanermut politikkikkut siunissaa pillugu. Qanoq iliorluni Kalaallit Nunaat ineriartorsinnaava, Kalaallit Nunaallu nunarsuarmioqatinut sunik neqerooruteqarsinnaava, kikkullu suleqatigisinnaavagut?

Tamanna allanngortittariaqarparput. "Greenland first" tunngaviusariaqarpoq. Tamannali isumaqanngilaq aappaannaa toqqarneqarsinnaasoq, taamaammallu kissaatigigutsigu Kalaallit Nunaata Danmarkillu ataqatigiinnerat annanneqarsinnaavoq.

Maannakkut Naalagaaffeqatigiinnermi iluserineqartoq mattusimanarpoq nunattalu ineriartornerannut akornutaalluni. Taamaammallu nunarput siumut isigalugu iliuusissanik qinersisariaqalerpoq, taassumallu kingunerisaanik Danmark USA-lu suleqatigalugit isumaqatigiissusiliorluta, taamaalilluta kalaallit nammineq nunatsinni inuiaqatigiittut immikkuullaarissutut nammineq aaliagiisinnassuseqalerluta. Aamma taamaassaaq naalagaaffeqatigiinneq, Danmark Savalimmiullu akorngatsinni allanngoraluarpat.

Isumaqarpunga politikerisut pissaassuseqartugut nunatsinni atugassarissaarneq pitsaanerulersinneqarnissaa piunasaqariaqaripput suliniutigalungulu. Tamanna USA nunallu allat suleqatigineratigut anguneqarsinnaappat, tassa taanna misissortariaqassuarput. Kalaallit Nunaat Danmarkillu suleqatigiinnerat unitsinneqassasoq anguniarneqanngilaq. Anguniarneqartorlu tassaasariaqarpoq Kalaallit Nunaat nammineq atugassarititaareersut siulliullugit atorluaanerulissasoq.

Taamatullu oqareerlunga tamatta pissaassamisoortumik kinguneqarluartussamillu oqallinnissarput kissaatingaara.